

Sygn. akt II CSKP 208/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z powództwa [...] Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego w W.

przeciwko P. T. A.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 2 lutego 2022 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 25 czerwca 2019 r., sygn. akt I ACa [...],

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód, Prokura Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w W., po podmiotowym ograniczeniu powództwa oraz sprecyzowaniu żądania, ostatecznie wniósł o zasądzenie od pozwanego P. A. kwoty 564 246,99 zł, z zastrzeżeniem ograniczenia odpowiedzialności pozwanego do przysługującego mu prawa własności nieruchomości położonej w I., na której ustanowiono hipotekę umowną zwykłą w kwocie 377 412,40 zł oraz hipotekę umowną kaucyjną do kwoty 18 710 zł.

Wyrokiem z dnia 20 lipca 2018 r. Sąd Okręgowy w E. oddalił powództwo.

Ustalił, że w dniu 15 czerwca 2009 r. [...] Bank [...] S.A. zawarła z P. A. i S. A. umowę kredytu hipotecznego [...] z oprocentowaniem zmiennym i na tej podstawie udzieliła kredytu w kwocie 377 412,40 zł. Kredyt został udzielony na 420 miesięcy, licząc od dnia zawarcia umowy. W umowie strony ustaliły, że zabezpieczenie spłaty kredytu stanowi hipoteka zwykła w kwocie 377 412,40 zł na nieruchomości, której właścicielem jest P. A., zlokalizowanej w I. przy ul. L. nr [...], oraz hipoteka kaucyjna do kwoty 188 710 zł ustanowiona na tej samej nieruchomości. W umowie przewidziano też, że kredytodawca może wypowiedzieć umowę w części dotyczącej warunków spłaty min. w przypadku niedokonania przez kredytobiorcę spłaty dwóch kolejnych rat kredytu w terminach określonych w wysłanych do kredytobiorcy i poręczycieli dwóch kolejnych przypomnieniach.

W dniu 22 czerwca 2009 r. dokonano wpisu na rzecz [...] Bank [...] S.A. hipoteki umownej zwykłej na sumę 377 412,40 zł na zabezpieczenie spłaty kapitału udzielonego kredytu (należność główna) na podstawie umowy o kredyt z dnia 15 czerwca 2009 r., a ponadto hipoteki umownej kaucyjnej na sumę 188 710 zł na zabezpieczenie należności ubocznych, prowizji i kosztów bankowych.

W Aneksie do umowy kredytu hipotecznego z dnia 7 września 2010 r. zawieszono kredytobiorcom spłatę pięciu rat odsetkowo-kapitałowych płatnych od dnia 15 września 2010 r. do dnia 15 stycznia 2011 r.

W dniu 15 czerwca 2012 r. [...] Bank [...] wystawiła bankowy tytuł egzekucyjny przeciwko S. A. i P. A., w którym na podstawie ksiąg tego banku

stwierdzono, że na dzień 11 czerwca 2012 r. figuruje w nich wymagalne zadłużenie z tytułu umowy kredytu hipotecznego [...] z dnia 15 czerwca 2009 r., przy czym na wymagalne zadłużenie składa się: niespłacona należność główna w kwocie 375 536,99 zł, odsetki skapitalizowane w kwocie 9238,03 zł, odsetki za okres od dnia 27 października 2011 r. do dnia 10 czerwca 2012 r. w kwocie 39 823,15 zł oraz koszty związane z dochodzeniem należności w kwocie 113,34 zł. Zastrzeżono, że dalsze odsetki od dnia 11 czerwca 2012 r. są naliczane od kwoty 375 536,99 zł wg zmiennej stopy procentowej obowiązującej w [...] Bank [...] S.A., stanowiącej każdorazowo czterokrotność wysokości stopy kredytu lombardowego NBP - obecnie 25% w stosunku rocznym.

Postanowieniem z dnia 27 czerwca 2012 r. referendarz sądowy Sądu Rejonowego w I. nadał bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności z ograniczeniem odpowiedzialności dłużników do kwoty 566 200 zł. Na podstawie tego tytułu wykonawczego [...] B [...] S.A. wszczął egzekucję przeciwko dłużnikom. Postanowieniem z dnia 8 czerwca 2017 r. komornik sądowy umorzył wszczęte przeciwko dłużnikom postępowanie egzekucyjne na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c.

W dniu 16 grudnia 2015 r. [...] B [...] S.A. zawarł z Prokurą Niestandaryzowanym Sekurytyzacyjnym Funduszem Inwestycyjnym Zamkniętym w W. umowę sprzedaży wierzytelności, na podstawie której Fundusz nabył wierzytelność wynikającą z umowy kredytu hipotecznego w wysokości 638 710,20 zł, w tym kapitał 375 536,99 zł, odsetki skapitalizowane - 9238,03 zł oraz odsetki 235 935,18 zł.

W dniu 20 lipca 2016 w księdze wieczystej, w której jako właściciel wpisany jest P. A., wpisano zmianę wierzyciela, któremu przysługiwała hipoteka umowna kaucyjna na sumę 188 710 zł na Prokura Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, a w dniu 5 kwietnia 2017 r. w księdze wieczystej dokonano wpisu zmiany wierzyciela, któremu przysługiwała hipoteka umowna zwykła na sumę 377 412,40 zł. Pismem z dnia 23 sierpnia 2017 r. powód wezwał P. A. do zapłaty kwoty 684 071,49 zł.

W rozważaniach prawnych Sąd Okręgowy stwierdził, że wstępnym warunkiem zasadności żądania pozwu było stwierdzenie skuteczności

wypowiedzenia umowy przez poprzedniego wierzyciela pozwanego. Tylko w takim przypadku doszłoby bowiem do postawienia całej niespłaconej kwoty kredytu w stan wymagalności. W ocenie tego Sądu powód nie wykazał, aby umowa o kredyt została skutecznie wypowiedziana, a co za tym idzie żądanie zwrotu niespłaconego kredytu i pozostałych należności było przedwczesne i w konsekwencji niezasadne.

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że w § 40 umowy kredytowej postanowiono, że [...] Bank [...] może wypowiedzieć umowę w części dotyczącej warunków spłaty w przypadku niedokonania przez kredytobiorcę spłaty dwóch kolejnych rat kredytu w terminach określonych przez [...] Bank [...] S.A. w pismach wysłanych na podstawie § 34 umowy. Zgodnie z tym postanowieniem bank zawiadamia kredytobiorcę pisemnie, listem zwykłym, o kwocie należności z tytułu zaległej raty spłaty kredytu, wysyłając przypomnienie. Przypomnienie, o którym mowa w ust. 1, otrzymują również poręczyciele oraz inne osoby będące dłużnikami [...] Bank [...] S.A. z tytułu zabezpieczenia spłaty kredytu. Dokonanie skutecznego wypowiedzenia wymagało zatem skierowania do dłużników dwóch przypomnień o kwocie należności z tytułu zaległej raty spłaty kredytu. Dopiero wówczas kredytodawca był uprawniony do wypowiedzenia kredytu.

Powód nie przedstawił natomiast żadnych dowodów, które potwierdzałyby, że pierwotny wierzyciel przesłał pozwanemu dwa przypomnienia, a następnie złożył stronie pozwanej oświadczenie o wypowiedzeniu umowy kredytu spowodowane niedokonaniem spłaty co najmniej dwóch kolejnych rat kredytu, w terminach określonych w dwóch kolejnych przypomnieniach.

Sąd Okręgowy przyjął też, że ze względu na brak stosownych dowodów nie można stwierdzić, że do wypowiedzenia umowy w ogóle doszło, a jeżeli założyć, iż rzeczywiście pierwotny wierzyciel złożył oświadczenie o wypowiedzeniu, to i tak nie ma możliwości stwierdzenia, że wypowiedzenie to było skuteczne. Podkreślił, że pozwany zaprzeczył, aby otrzymał oświadczenie o wypowiedzeniu umowy, co oznacza, że ciężar udowodnienia tej okoliczności obciążał stronę powodową, która jednak nie wykazała - także na skutek inicjatywy sądu - że wypowiedzenie zostało złożone i doręczone.

Zdaniem Sądu Okręgowego - wbrew stanowisku powoda - nie można uznać, że wypowiedzeniem kredytu mogło być w okolicznościach tej sprawy doręczenie odpisu pozwu.

Niezależnie od tego Sąd zwrócił uwagę, że pozew w niniejszej sprawie wniesiono w dniu 18 września 2017 r., a zatem gdy obowiązywał już art. 75c Prawa bankowego, stanowiący, że jeżeli kredytobiorca opóźnia się ze spłatą zobowiązania z tytułu udzielonego kredytu, bank wzywa go do dokonania spłaty, wyznaczając termin nie krótszy niż 14 dni roboczych. W wezwaniu, o którym mowa w ust. 1, bank informuje kredytobiorcę o możliwości złożenia, w terminie 14 dni roboczych od dnia otrzymania wezwania, wniosku o restrukturyzację zadłużenia.

Zdaniem Sądu Okręgowego te wymogi nie zostały spełnione, co powoduje, że czynność prawna banku polegająca na wypowiedzeniu umowy jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.). W szczególności nie prowadzi ona do wymagalności wierzytelności banku o spłatę tej części kredytu, co do której kredytobiorca nie pozostawał w opóźnieniu.

Oceniając, czy doszło do wypowiedzenia kredytu nie można też uwzględnić wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego, któremu nadana została klauzula wykonalności. W postępowaniu klauzulowym badano bowiem jedynie warunki formalne tytułu, natomiast poza zakresem dociekań sądu pozostawały kwestie merytoryczne, do których należy kwestia wypowiedzenia umowy kredytu bankowego.

Okoliczność, że pozwany nie wniósł powództwa przeciwegzekucyjnego nie może pozbawić go możliwości podniesienia zarzutu braku wymagalności dochodzonego roszczenia w niniejszym procesie. Bierna postawa dłużnika w toku postępowania egzekucyjnego nie może w szczególności przesądzać o tym, że do wypowiedzenia doszło, a tym bardziej świadczyć na rzecz tezy o skuteczności takiego wypowiedzenia.

Powód wykazał, że pozwany i jego małżonka otrzymali kredyt zgodnie z umową i istnieje na jego rzecz wierzytelność dochodzona w sprawie. Sam wpis hipoteki jest wystarczający do uwzględnienia powództwa skierowanego w stosunku do dłużnika rzeczowego, aczkolwiek domniemania z art. 71 i 69 u.k.w.h. mogą być obalone

przez dłużnika w celu wykazania nieistnienia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką zwykłą, bądź jej przedwczesności. Pozwany właśnie w tym kierunku prowadził argumentację procesową, ponieważ zaprzeczał, aby jego poprzedni wierzyciel spowodował wymagalność wierzytelności. W konsekwencji, pomimo przysługujących stronie powodowej domniemań działających na jej korzyść, nie została wykazana wymagalność wierzytelności zabezpieczonej hipoteką zwykłą. Wyrokiem z dnia 25 czerwca 2019 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację powoda, dzieląc dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne i rozważania w zakresie oceny materiału dowodowego oraz podstawy prawnej rozstrzygnięcia, przyjmując je za podstawę także własnego wyroku.

Zdaniem Sądu drugiej instancji Sąd Okręgowy uznał zasadnie, że powód nie udowodnił, iż doszło do skutecznego wypowiedzenia umowy kredytowej, z którego to faktu powód wywodził swoje roszczenie. Powód wskazał, że nie dysponuje oświadczeniem banku (cedenta) w tym przedmiocie. Wbrew stanowisku skarżącego, nie przesądzało o wypowiedzeniu umowy postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu. W tym postępowaniu nie zostało bowiem złożone materialnoprawne oświadczenie o wypowiedzeniu umowy, które zostało doręczone dłużnikom banku.

Ogólne warunki umowy kredytowej określały wymogi, które ma spełnić wypowiedzenie umowy (§ 41) i nie zawierały w tym zakresie wyłączeń w przypadku zaprzestania spłacania rat kredytowanych. Dlatego warunek w postaci pisemnego powiadomienia dłużnika (kredytobiorcy) o wypowiedzeniu umowy powinien zostać spełniony. Przyjmując, że do wypowiedzenia umowy kredytowej mogło dojść na skutek złożenia pozwu należy przyjąć, że powód nie mógł swobodnie wypowiedzieć umowy kredytowej, gdy kredytobiorca popadł w opóźnienie ze spłatą kredytu. Po wejściu w życie ustawy z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1854), powód najpierw powinien doręczyć kredytobiorcy wezwanie określone w art. 75c ust. 1-2 Prawa bankowego oraz odczekać do upływu dodatkowego terminu na spłatę zadłużenia wyznaczonego w wezwaniu (nie krótszego niż 14 dni roboczych). Dopiero po upływie tego terminu bank może złożyć wobec kredytobiorcy oświadczenie woli w sprawie wypowiedzenia umowy kredytowej. W przypadku,

gdy powyższe przesłanki nie zostały spełnione, czynność prawna banku polegająca na wypowiedzeniu umowy jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.). W szczególności nie prowadzi ona do wymagalności wierzytelności banku o spłatę tej części kredytu, co do której kredytobiorca nie pozostawał w opóźnieniu.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie przepisów postępowania - art. 234 w zw. z art. 391 § 1, art. 316 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz naruszenie prawa materialnego - art. 6 k.c. w zw. z art. 71 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, w brzmieniu obowiązującym do dnia 19 lutego 2011 r., art. 78 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece w zw. z art. art. 60 k.c. i art. 61 § 1 k.c. oraz art. 5 k.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy.

Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut skargi kasacyjnej dotyczący pominięcia domniemania prawnego związanego z wpisem hipoteki ujawnionej w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości, której właścicielem jest pozwany, był bezzasadny. Sąd Okręgowy oddalił powództwo o zapłatę, którego podstawę stanowiło, po ostatecznym sprecyzowaniu, żądanie wywodzone z odpowiedzialności rzeczowej pozwanego. W uzasadnieniu tego wyroku wskazano jednoznacznie, że powód wykazał istnienie wierzytelności objętej hipoteką, a sam wpis hipoteki jest wystarczający do uwzględnienia powództwa wobec dłużnika rzeczowego. Jednocześnie stwierdził, że domniemania wynikające z art. 71 i 69 u.k.w.h. mogą być obalone przez dłużnika między innymi przez wykazanie, że wierzytelność zabezpieczona hipoteką nie jest wymagalna, do czego odwoływał się pozwany. Sąd Okręgowy uznał, że pomimo domniemań działających na korzyść powoda nie został spełniony warunek konieczny dla zasadności powództwa w postaci wymagalności wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Sąd Apelacyjny zaznaczył natomiast, że podziela ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz ocenę podstawy prawnej jego rozstrzygnięcia. Z tego względu zarzut naruszenia art. 234 k.p.c. z przyczyn wskazanych przez skarżącego był nieuzasadniony.

Uzasadniony był natomiast zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. związany z oceną wymagalności roszczenia powoda. Sąd Apelacyjny wskazał, że powód „nie

konstruuje roszczenia na podstawie zaległości w płaceniu poszczególnych rat, ale domaga się całej należności kredytowej”. W tym zakresie były dokonywane rozważania dotyczące wymagalności roszczenia powoda, prowadzące do stwierdzenia, że powód nie wykazał aby zostały spełnione przesłanki wypowiedzenia umowy kredytowej stanowiącej podstawę powstania wierzytelności zabezpieczonej ustanowieniem hipoteki. Według stanowiska Sądu Apelacyjnego jedynie skuteczne wypowiedzenie umowy kredytowej spowodowałoby wymagalność wierzytelności powoda. Stanowiło to przyczynę oddalenia powództwa w całości. W istocie Sąd Apelacyjny pominął zatem dokonanie oceny, czy roszczenie powoda nie było wymagalne w części, w zakresie poszczególnych niespłaconych rat kredytu. W tym zakresie ograniczył się bowiem do stwierdzenia, że powód „nie wykazuje też kwoty zaległych płatności, dla uzasadnienia tylko wierzytelności z tytułu niespłaconych rat kredytu”.

To stanowisko zostało zasadnie zakwestionowane w skardze kasacyjnej powoda. Stwierdzenie przez Sąd, że powód domagał się zasądzenia wskazanej przez niego kwoty, twierdząc, że cała należność wynikająca z umowy kredytu bankowego była wymagalna, nie mogło uzasadniać stanowiska, że powództwo mogło być uwzględnione tylko co do całej dochodzonej należności. Ustalenie, że wierzytelność była wymagalna jedynie w części nakazywałoby uwzględnienie powództwa w tym zakresie. W skardze kasacyjnej zasadnie podniesiono, że ocena wymagalności roszczenia powinna uwzględniać stan na dzień zamknięcia rozprawy. Ustalenia faktyczne, który stanowiły podstawę wydania zaskarżonego wyroku wskazują między innymi, że umowa kredytu bankowego na kwotę 377 412,40 zł została zawarta w 2009 r. i przewidywała jego spłatę w 420 ratach miesięcznych. Ustalono, że przeciwko kredytobiorcom w 2012 r. wystawiono bankowy tytuł egzekucyjny, w którym wysokość niespłaconego kredytu wskazano na 375 536,99 zł. Egzekucja prowadzona przez komornika przeciwko kredytobiorcom, po uzyskaniu przez bank klauzuli wykonalności, została umorzona w 2017 r. na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c. Także w umowie sprzedaży wierzytelności z dnia 16 grudnia 2015 r. wskazano, że wysokość niespłaconego kredytu, bez uwzględnienia odsetek, wynosi 375 536,99 zł. Te ustalenia były wystarczające dla stwierdzenia, że kredytobiorcy nie spłacali zaciągniętego kredytu. W tych

okolicznościach ocena Sądu Apelacyjnego, że nie wykazano podstaw do wypowiedzenia umowy kredytowej, nakazywała rozważenie, czy zaległości w spłacie kredytu, wynikające z upływu terminów płatności rat kredytu, nie spowodowały wymagalności części wierzytelności powoda.

Dla dokonania oceny w tym zakresie konieczne było rozważenie treści i skutków umowy z dnia 16 grudnia 2015 r. zawartej pomiędzy powodem i

bankiem, który udzielił kredytu. Ustalenia w tym zakresie ograniczają się wyłącznie do przedmiotu tej umowy (rodzaju oraz kwoty, której dotyczyła). Sąd nie ocenił jaki był status nabytej wierzytelności, wynikający z zawarcia tej umowy, w tym w zakresie wymagalności niespłaconych rat kredytu oraz skutków zawarcia tej umowy dla wymagalności pozostałej części wierzytelności. Dokonanie oceny w tym zakresie pozwoliłoby z kolei na stwierdzenie, czy powód jako wierzyciel, który uzyskał wpis hipoteki na swoją rzecz, dochodząc zapłaty w reżimie odpowiedzialności rzeczowej pozwanego, posiadał wierzytelność w części już wymagalną i w jakim zakresie.

Brak analizy skutków zawarcia umowy z dnia 16 grudnia 2015 r. nie powala także na odtworzenie drogi rozumowania Sądu Apelacyjnego, który wyraził ocenę, że czynności powoda po nabyciu wierzytelności nie mogły odnieść skutku w postaci postawienia całej wierzytelności w stan wymagalności z uwagi na wymogi wynikające z przepisów prawa bankowego, których powód nie spełnił. To stanowisko może wskazywać, że Sąd dopuścił możliwość wypowiedzenia przez powoda umowy kredytu bankowego w okolicznościach, w których mógł tego dokonać bank. Nie została jednak przedstawiona jakakolwiek argumentacja, która uzasadniałaby takie stanowisko. Sąd Apelacyjny nie przedstawił także oceny, czy stan wymagalności wierzytelność nabytej przez powoda, z uwagi na jej charakter i brak regulowania zobowiązania przez pozwanego ulegał zmianie na skutek upływu czasu od chwili nabycia wierzytelności i późniejszych działań powoda.

Pominięcie oceny skutków zawarcia umowy w kontekście charakteru i zakresu uprawnień nabytych przez powoda nie pozwalał także na dokonanie prawidłowo oceny czy i w jakim ewentualnie zakresie wierzytelność powoda,

zabezpieczona wpisem hipoteki, mogła być objęta domniemaniem wynikającym art. 71 u.k.w.h i czy dla jej skutecznego dochodzenia i ewentualnie w jakim zakresie, konieczne było wypowiedzenie przez wierzyciela hipotecznego. Uzasadniona była zatem także podstawa kasacyjna związana z zarzutami naruszenia prawa materialnego.

Z tych względów zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu, a sprawa przekazaniu do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

A.S.

jw